

Yayın Geliş Tarihi (Submitted): October/Ekim-2024 | Yayın Kabul Tarihi (Accepted): Aralık/December-2024

Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliğinin Oluşumu: İdeoloji, Kimlik ve Kültürün Kesişim Noktaları*

Ziya Gökalp and the Formation of Turkish Nationalism: Intersections of Ideology, Identity and Culture

Dr. Öğr. Üyesi Osman METİN ¹

Öz

Bu çalışma, Ziya Gökalp'in ideoloji, kimlik ve kültür arasındaki etkileşimleri nasıl ele aldığını ve bu unsurların Türk milliyetçiliğinin oluşumundaki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Gökalp, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, Türk milliyetçiliğinin teorik temellerini atarak ulus-devletin ideolojik yapısını şekillendirmiştir. Çalışmanın önemi, modern Türkiye'nin sosyal ve kültürel dinamiklerini anlamada kritik bir figür olan Gökalp'in düşüncelerinin analiz edilmesinden kaynaklanmaktadır. Onun hars ve medeniyet kavramları arasındaki ayrımı, Türk toplumunun modernleşme sürecinde milli kimliğini koruyarak evrensel değerlere uyum sağlamasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Yöntem olarak, Gökalp'in eserleri ve hakkında yapılan akademik çalışmalar incelenmiş, onun milliyetçilik teorisi ve ulusal kimlik inşasına katkıları analiz edilmiştir. Özellikle "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" prensipleri çerçevesinde, Gökalp'in milli kimliğin çok boyutlu yapısını nasıl vurguladığı ve bu prensiplerin Türk toplumunun farklı kesimlerini ortak bir ulusal kimlik altında birleştirmedeki rolü ele alınmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, Gökalp'in ideoloji, kimlik ve kültürün kesişim noktalarını ele alışı, Türk milliyetçiliğinin oluşumunda ve modern Türkiye'nin şekillenmesinde derin ve kalıcı etkiler bırakmıştır. Onun düşünceleri, dil, din, tarih ve kültürün bütüncül bir şekilde ele alınmasını savunarak, milli kimliğin inşasında ve ulus-devletin ideolojik yapısının oluşumunda belirleyici olmuştur. Bu çalışma, Gökalp'in mirasının ve onun fikirlerinin modern Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısına olan etkisini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliği, Kültürel İdeoloji, Kimlik İnşası, Hars ve Medeniyet

Makale Türü: Araştırma

Abstract

This study aims to examine Ziya Gökalp's understanding of the interactions between ideology, identity and culture and the impact of these elements on the formation of Turkish nationalism. Gökalp laid the theoretical foundations of Turkish nationalism and shaped the ideological structure of the nation-state during the decline of the Ottoman Empire and the founding years of the Republic of Turkey. The importance of the study lies in analyzing the thought of Gökalp, a critical figure in understanding the social and cultural dynamics of modern Turkey. His distinction between the concepts of hars and civilization contributed significantly to the adaptation of Turkish society to universal values while preserving its national identity

* Bu çalışmanın ilk hali 04 – 06 Ekim 2024 tarihlerinde Afyonkarahisar'da düzenlenen *Ölümünün 100. Yılında Ziya Gökalp ve Sosyoloji* sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, ometin@aku.edu.tr

Atf için (to cite): Metin, O. (2024). Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliğinin Oluşumu: İdeoloji, Kimlik ve Kültürün Kesişim Noktaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(Ölümünün 100. Yılında Ziya Gökalp ve Sosyoloji Sempozyumu Özel Sayısı), 245-259.

in the modernization process. As a methodology, Gökalp's works and academic studies on him were examined and his contributions to the theory of nationalism and the construction of national identity were analyzed. In particular, within the framework of the principles of "Turkification, Islamization, Modernization", it was tried to examine how Gökalp emphasized the multidimensional structure of national identity and the role of these principles in uniting different segments of Turkish society under a common national identity. As a result, Gökalp's treatment of the intersections of ideology, identity and culture had a profound and lasting impact on the formation of Turkish nationalism and the shaping of modern Turkey. By advocating a holistic approach to language, religion, history and culture, his ideas have been decisive in the construction of national identity and the ideological structure of the nation-state. This study reveals the impact of Gökalp's legacy and his ideas on the social and cultural structure of modern Turkey.

Keywords: Ziya Gökalp, Turkish Nationalism, Cultural Ideology, Identity Construction, Heritage and Civilization

Paper Type: Research

Giriş

Ziya Gökalp, Türk düşünce tarihinde milliyetçilik, modernleşme ve ulusal kimlik konularında derin izler bırakmış önemli bir isimdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında etkin olan Gökalp, Türk milliyetçiliğinin teorik temellerini atarak, yeni kurulan ulus-devletin ideolojik yapısının şekillenmesinde merkezi bir rol oynamıştır. Bu çalışma, Gökalp'in ideoloji, kimlik ve kültür arasındaki etkileşimleri nasıl ele aldığını ve bu unsurların Türk milliyetçiliğinin oluşumundaki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Gökalp'in düşünceleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecinde yaşanan siyasi ve sosyal çalkantılar bağlamında şekillenmiştir. İmparatorluğun çok uluslu yapısının dağılmaya başlamasıyla birlikte, yeni bir ulusal kimlik arayışı gündeme gelmiştir. Gökalp, bu dönemde Türk toplumunun milli bir kimlik etrafında birleşmesi ve ulusal bir bilincin oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Onun milliyetçilik anlayışı, Batı'dan gelen modernleşme fikirlerini Türk kültürel değerleriyle sentezlemeyi hedeflemiştir.

Gökalp'in hars (kültür) ve medeniyet (uygarlık) kavramları, onun modernleşme teorisinin temelini oluşturur. Hars, bir milletin kendi öz kültürel değerlerini ve geleneklerini ifade ederken, medeniyet, evrensel olan ve tüm insanlığın ortak mirası kabul edilen bilim, teknoloji ve sanatı kapsar. Gökalp'e göre, (Gökalp, 2018) Türk milleti Batı'nın medeniyetini benimsemeli ancak kendi kültürel değerlerini, yani harsını korumalıdır. Bu yaklaşım, Türk modernleşme sürecinin özgün bir modelini oluşturmayı amaçlamıştır.

Gökalp, milliyetçilik anlayışında "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" prensiplerini bir araya getirerek, ulusal kimliğin çok boyutlu bir yapıya sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, Türk kimliği, etnik kökenin yanı sıra dini ve çağdaş değerleri de

içermelidir (Gökalp, 2018). Bu yaklaşım, Türk toplumunun farklı kesimlerini ortak bir ulusal kimlik altında birleştirme çabasının bir yansımasıdır.

Ziya Gökalp'in düşünceleri üzerine yapılan bu inceleme, sadece tarihsel bir değerlendirme değil, aynı zamanda modern Türkiye'nin sosyal ve kültürel dinamiklerini anlamak için de önemli bir kaynak niteliğindedir. Gökalp'in ideoloji, kimlik ve kültür arasındaki kesişimleri ele alışı, milliyetçilik teorilerinin genel çerçevesine katkıda bulunmakta ve günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Ziya Gökalp'in Hayatı ve Dönemi

Ziya Gökalp (1876-1924), Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yaşamış, Türk milliyetçiliğinin ve modern Türk düşüncesinin şekillenmesinde önemli rol oynayan bir sosyolog, düşünür ve şairdir. Asıl adı Mehmed Ziya olan Gökalp, 23 Mart 1876 tarihinde Diyarbakır'da dünyaya gelmiştir. Ailesi, entelektüel bir çevreden gelmekte olup, babası Tefik Bey memur, annesi Zeliha Hanım ise ev hanımıdır (Heyd, 2023, s. 2-4). Eğitim hayatına Diyarbakır'da başlayan Gökalp, burada medrese eğitimi alarak Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Genç yaşta pozitif bilimlere ve felsefeye ilgi duymuş, Diyarbakır'da Fransızca dersleri alarak Batıda yazılan metinlerle tanışmıştır. 1896 yılında İstanbul'a giderek Baytar Mektebi'ne (Veteriner Okulu) kaydolmuştur. Ancak 1898 yılında, Sultan II. Abdülhamid yönetimine karşı gizli bir cemiyete üye olduğu gerekçesiyle tutuklanmış ve bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu dönemde intihar girişiminde bulunmuş, ancak hayata tutunarak düşünsel faaliyetlerine devam etmiştir (Mardin, 1983, s. 23-27).

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte siyasal hayata aktif olarak katılan Gökalp, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olmuş ve Diyarbakır'da cemiyetin şubelerini kurmuştur. 1909'da Selanik'e giderek burada yayımlanan Genç Kalemler dergisinde yazılar yazmaya başlamış ve Yeni Lisan hareketine destek vermiştir. Bu hareket, Türk dilinin sadeleştirilmesi ve milli bir edebiyatın oluşturulması amacını taşımaktaydı. Gökalp, bu dönemde Türkçülük fikirlerini sistematik hale getirerek geniş kitlelere ulaştırmıştır (Parla, 2020, s. 45-50). Gökalp'in düşünceleri, sosyoloji alanındaki çalışmalarıyla derinleşmiştir. Gökalp, milli kültürün korunması ve Batı medeniyetinin bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemelerinin benimsenmesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre, milletin kendi öz değerlerini koruyarak modernleşmesi mümkündür (Berkes, 2017, s. 327-330).

Balkan Savaşları sonrasında, Selanik'in Balkan devletlerinin eline geçmesi ile İstanbul'a dönen Gökalp, Türk Yurdu, Yeni Mecmua ve Halka Doğru gibi dergilerde yazılar yayımlamıştır. Bu yazılarla kendi nazariyesinden bir Türk kimliği ve modernleşme çizgisi belirlemiştir. Türk

milliyetçiliğinin teorik temellerinin atılmasında Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali, İsmail Gaspıralı isimlerden sonra Ziya Gökalp’inde önemli katkıları olmuştur. 1918’de Osmanlı İmparatorluğu’nun yenilgisi ve İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin ileri gelenleri hakkında tutuklama kararı çıkmasının ardından İngilizler tarafından tutuklanarak Malta’ya sürgüne gönderilmiştir. Malta sürgünü sırasında eserlerini yazmaya devam etmiş ve Türk milliyetçiliğinin esaslarını daha da geliştirmiştir (Lewis, 1991, s. 225). 1921 yılında sürgünden Diyarbakır’a dönen Gökalp, mebus seçilmesi ile Ankara’ya giderek Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Diyarbakır milletvekili olarak görev yapmıştır. 1923 yılında yayımlanan Türkçülüğün Esasları adlı eseri, Türk milliyetçiliğinin temel ilkelerini sistematik bir biçimde ortaya koymuştur. Bu eserinde dil, din, tarih ve kültür unsurlarını milli kimliğin vazgeçilmez bileşenleri olarak tanımlamıştır (Heyd, 2023, s. 120-125).

Ziya Gökalp, 25 Ekim 1924 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir. Ölümü, Türk düşünce dünyası için büyük bir kayıp olarak değerlendirilmiştir. Gökalp’in fikirleri, Cumhuriyet döneminde eğitim, kültür politikaları ve milli kimlik inşası üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Onun düşünceleri, Türkiye’nin modernleşme sürecinde milli ve manevi değerlerin korunarak nasıl ilerleme kaydedebileceği konusunda yol gösterici olmuştur (Mardin, 2002, s. 68-70). Gökalp’in yaşadığı dönem, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü, Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu gibi önemli tarihi olayların gerçekleştiği bir süreçtir. Bu dönemde ortaya çıkan siyasi, sosyal ve kültürel dönüşümler, Gökalp’in düşüncelerinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Özellikle ulus-devlet modelinin benimsendiği bu süreçte, Gökalp’in milliyetçilik anlayışı ve ulusal kimlik inşasına yönelik katkıları, modern Türkiye’nin temel taşlarından birini oluşturmuştur (Georgeon, 1996, s. 152-155).

Gökalp’in Milliyetçilik Teorisi

Türk milliyetçiliğinin gelişiminde önemli bir figür olan Ziya Gökalp, Türk kimliğini modern bir ulus-devlet bağlamında tanımlamaya çalışan bir vizyonu dile getirmiştir. Gökalp’in teorileri, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemindeki çalkantılı bir dönemde ortaya çıkmış ve Gökalp, bir yandan imparatorluğun çöküşten nasıl kurtarılacağı sorusuyla boğuşurken, diğer yandan da Türk halkı arasında yeni bir ulusal bilincin nasıl geliştirileceği sorusuyla uğraşmıştır. Gökalp, kitap olarak 1918 yılında (metnin ilk hali 1913 yılında Türk Yurdu Dergisi’nde yayınlanmaya başladı) Türk Yurdu Matbaasında basılan “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” adlı eserinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun kurtuluşunun Türk milliyetçiliği, İslam ve modernleşmenin kucaklaşmasında yattığını ileri sürmüştü ve böylece Türkiye Cumhuriyeti’nin ideolojik temellerini atmıştır (Doğanoğlu, 2016).

Gökalp’in milliyetçiliği, “Türkçülük” kavramı ile ifade ettiği etnik ve kültürel unsurların bir sentezi ile karakterize edilmiştir. Gökalp, Osmanlı İmparatorluğu’ndaki farklı etnik grupları

aşan, dil ve ortak tarihsel deneyimlere dayalı birleşik bir Türk kültürünü savunan, ulusal bir kimlik öngörmüştür. Fikirleri, klasik sosyoloji teorilerinden, özellikle de Durkheim'dan büyük ölçüde etkilenmiş ve pozitivist metodolojiyi benimsemiştir. İlave olarak Durkheim sosyolojisinin sınıf çatışmasından uzak, iş bölümü ve sosyal dayanışmaya verdiği önem Gökalp'ın ilgisini çektiği söylenebilir. Etkilendiği bu fikir akımlarını, sosyal uyumu ve ulusal dayanışmayı teşvik etmek için Türkiye bağlamına uyarlamaya çalışmıştır. Bu uyarlama, Türk milliyetçiliğinin sosyolojik temellerini şekillendirmede çok önemliydi çünkü Gökalp, Türk halkı arasında bir aidiyet duygusu geliştirmede kültür ve medeniyetin önemini vurgulamıştır (Nefes, 2013). Dahası, Gökalp'in vizyonu salt kültürel milliyetçiliğin ötesine geçerek ulus inşasının siyasi boyutlarıyla da ilgilenmiştir.

Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğinin teorik temellerini atan ve bu alanda kapsamlı çalışmalar yapan bir düşünür olarak kabul edilir. Onun milliyetçilik anlayışı, Türk toplumunun modernleşme sürecinde milli kimliğin yeniden tanımlanması ve güçlendirilmesi üzerine odaklanmıştır. Gökalp'in milliyetçilik teorisi, kültür ve medeniyet kavramları arasındaki ayrım, ulusal kimliğin inşası ve sosyal dayanışma prensipleri üzerine kuruludur (Parla, 2020, s. 67-72).

Gökalp'in milliyetçilik teorisinde temel kavramlardan biri, kültür (hars) ve medeniyet arasındaki ayrımdır. Ona göre, kültür bir milletin kendine özgü değerlerini, geleneklerini, dilini ve sanatını içerirken; medeniyet ise evrensel nitelikte olan bilim, teknoloji ve rasyonel düşünceyi kapsar. Gökalp, Türk milletinin Batı medeniyetinin bilim ve teknolojisini benimserken, kendi kültürel değerlerini korunması gerektiğini savunur (Gökalp, 2018, s. 15-18). (Kültürel değerlerin korunmasına yönelik benzer düşünceler Mehmet Akif, Babanzade Ahmet Naim ve Filibeli Ahmet Hilmi gibi isimlerde de görülebilmektedir) Bu yaklaşım, milli kimliğin korunması ile modernleşme arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Gökalp, "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" prensibiyle, Türk toplumunun hem milli kültürüne bağlı kalması hem dini değerlerini sürdürmesi hem de çağdaşlaşması gerektiğini belirtir (Gökalp, 2018a, s. 5-7). Bu üçleme, Türk milliyetçiliğinin ideolojik çerçevesini oluşturur ve ulusal kimliğin çok boyutlu yapısını yansıtır.

Gökalp, ulusal kimliği inşa ederken, sosyal dayanışma ve kolektif bilinç kavramlarına büyük önem verir. Durkheim'ın sosyolojik teorilerinden faydalanarak, toplumsal bütünlüğün ve dayanışmanın milletin güçlenmesinde kritik bir rol oynadığını savunur (Mardin, 2000, s. 13-16). Gökalp'e göre, milli kültürün ortak değerleri etrafında birleşen bireyler, güçlü bir ulusal kimlik ve sosyal yapı oluşturabilirler. Bu bağlamda, dil birliği, tarih bilinci ve ortak kültürel mirasın paylaşılması, ulusal kimliğin temel unsurlarıdır. Gökalp, dilin milli kültürün taşıyıcısı olduğunu ve bu nedenle Türk dilinin sadeleştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiğini belirtir (Gökalp,

1973, s. 45-47). Ayrıca, milli eğitim sisteminin bu değerleri genç nesillere aktarmada önemli bir araç olduğunu vurgular.

Gökalp'in milliyetçilik teorisi, modernleşme sürecini milli değerlerle uyumlu hale getirmeyi amaçlar. Batı medeniyetinin bilimsel ve teknolojik ilerlemelerinin benimsenmesi gerektiğini savunurken, bu süreçte milli kültürün korunmasının da önemini vurgular (Berkes, 2017, s. 342-345). Ona göre, modernleşme ve milliyetçilik birbirini tamamlayan süreçlerdir ve ulusal kalkınmanın temelini oluştururlar. Gökalp, ekonomik kalkınmanın da milli birlik ve dayanışma ile mümkün olduğunu düşünür. Milli iktisat politikalarının geliştirilmesi ve milli burjuvazinin oluşturulması gerektiğini savunur (Parla, 2020, s. 120-123). Bu ekonomik yaklaşımlar, milliyetçilik teorisinin sosyal ve ekonomik boyutlarını genişletir.

Gökalp, İslam dininin Türk milli kimliğinin önemli bir bileşeni olduğunu kabul eder, ancak dini değerlerin milli kültürle uyumlu bir şekilde ele alınması gerektiğini belirtir. Ona göre, din, milli kültürü desteklemeli ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmelidir (Mardin, 2002, s. 75-78). Bu yaklaşım, laiklik ve din arasındaki dengeyi sağlama çabası olarak da yorumlanabilir. Gökalp'in milliyetçilik anlayışı, Türkçülük ve Turancılık kavramları etrafında da şekillenir. Türkçülük, Türkiye sınırları içindeki Türklerin milli birliğini hedeflerken, Turancılık tüm Türk halklarının birliğini amaçlar. Gökalp, Turancılık idealini uzun vadeli bir hedef olarak görür, ancak önceliği Türkçülüğe verir (Landau, 1999, s. 89-90). Bu yaklaşım, milliyetçilik teorisinin coğrafi ve etnik boyutlarını da içerir. Gökalp, milli bir eğitimin ulusal kimliğin inşasında kritik bir rol oynadığını düşünmektedir. Eğitim sistemi, milli değerleri ve kültürü genç nesillere aktarmalı, aynı zamanda modern bilim ve teknolojiye uyum sağlamalıdır (Gökalp, 1973, s. 52-56). Bu çerçevede, eğitim politikalarının milliyetçilik teorisiyle uyumlu olması gerektiğini belirtir.

Gökalp'in eğitim ve sosyoloji alanındaki çalışmaları da 20. yüzyılın başlarında Türkiye'nin entelektüel ortamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Gençlere Türk kimliği ve değerlerini aşlamayı amaçlayan bir milli eğitim sistemini savunmuş ve eğitimin ulus inşası için bir araç olarak dönüştürücü gücüne olan inancını yansıtmıştır. Sosyolojik görüşleri, Türk toplumunun dinamiklerini ve modernitenin zorluklarını anlamak için bir çerçeve sunmuş ve hızla değişen dünyanın karmaşıklıklarını aşmak için kolektif bir ulusal bilince duyulan ihtiyacı vurgulamıştır (Nefes, 2013, s. 336).

İdeoloji ve Kimlik İnşası

Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğinin düşünsel temellerini oluşturan önemli bir düşünür olarak, kimlik inşası ve ideoloji geliştirme süreçlerinde kritik bir rol oynamıştır. Gökalp'in düşünceleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu döneminde şekillenmiş, bu süreçte Türk kimliğinin modern bir ulus-devlet çerçevesinde yeniden

tanımlanmasına katkıda bulunmuştur. Gökalp, Türk toplumunun kültürel ve tarihi unsurlarını ön plana çıkararak, ulusal bir kimlik oluşturmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, toplumsal hafızanın inşası gibi kavramlar, onun milliyetçilik anlayışının temel taşlarını oluşturur (Bulut, 2021, s. 58). Gökalp'ın ideolojisi, Türkçülük düşüncesinin bir yansıması olarak, dil, tarih ve kültür gibi unsurları bir araya getirerek, Türk milletinin ortak bir kimlik etrafında birleşmesini teşvik etmiştir. Bu bağlamda, Gökalp, Türk toplumunun geçmişten gelen değerlerini modern bir çerçeve içinde yeniden yorumlayarak, ulusal bir bilinç oluşturmayı amaçlamıştır. Onun eserlerinde, Türk milletinin tarihsel başarıları, kültürel zenginlikleri ve dilin önemi vurgulanarak, bu unsurların toplumsal kimliğin inşasındaki rolü ele alınmıştır (Altıntaş & Gölen, 2020, s. 439).

Gökalp'e göre, ulusal kimlik, ortak bir kültür ve tarih bilinci etrafında şekillenir. Millet kavramını etnik veya ırksal temellerden ziyade kültürel ve sosyolojik bir perspektiften ele alır. Gökalp, milletin tanımını şu şekilde yapar: Millet ne ırkî ne kavmî ne coğrafi ne siyasî ne de iradî bir zümre değildir. Millet, dilce, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan bir zümredir (Gökalp, 2018, s. 15). Bu tanım, milli kimliğin inşasında kültürel değerlerin öncelikli olduğunu gösterir.

Dil, Gökalp'in ulusal kimlik inşasında merkezi bir rol oynar. Ona göre dil, milli kültürün taşıyıcısı ve milletin birleştirici unsurudur. Türkçülüğün Esasları adlı eserinde, Türk dilinin sadeleştirilmesi ve yabancı etkilerden arındırılması gerektiğini savunur (Gökalp, 2018, s. 45-48). Bu amaçla, dilde sadeleşme hareketlerine katkıda bulunmuş ve daha önce belirtildiği üzere Yeni Lisan hareketini desteklemiştir. Eğitim ise milli kimliğin genç nesillere aktarılmasında kritik bir öneme sahiptir. Gökalp, eğitimin milli değerleri ve kültürü yansıtması gerektiğini belirtir ve eğitim sisteminin milli bir karaktere sahip olmasını önerir. Ona göre, eğitimde milli tarih, edebiyat ve dilin ön plana çıkarılması, milli bilincin oluşumunda etkilidir.

Gökalp, dinin toplumsal dayanışma ve ahlaki değerlerin oluşumundaki rolünü kabul ederken, din ve devlet işlerinin ayrılması gerektiğini de savunur. İslamiyet'i Türk milli kimliğinin bir parçası olarak görür, ancak dini değerlerin milli kültürle uyumlu bir şekilde yorumlanmasını önerir (Gökalp, 2018a, s. 27-30). Bu yaklaşım, laiklik ilkesinin Türk toplumunda kabul görmesinde etkili olmuştur. Şerif Mardin, Gökalp'in din ve laiklik konusundaki düşüncelerinin, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde modernleşme çabalarıyla örtüştüğünü belirtir (Mardin, 2002, s. 288-291). Gökalp'in bu yaklaşımı, dinin toplum hayatındaki yerini yeniden tanımlamaya yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Gökalp, milli kimliğin inşasında tarih bilincinin ve milli mirasın önemini vurgular. Türk tarihinin ve kültürel mirasının genç nesillere öğretilmesi gerektiğini savunur. "Türk Uygarlığı Tarihi" adlı eserinde, Türk tarihini ve kültürünü detaylı bir şekilde ele alır ve milli bilincin

oluşumunda tarihin rolünü ön plana çıkarır (Gökalp, 1991, s. 65). Uriel Heyd, Gökalp'in tarih bilincine verdiği önemin, milli kimliğin güçlendirilmesinde etkili olduğunu ve bu yaklaşımın Cumhuriyet dönemindeki tarih yazımına da yansıdığını belirtir (2023, s. 138-139).

Gökalp'in ideolojisi, toplumsal dayanışma ve kolektif bilinç kavramları üzerine inşa edilmiştir. Durkheim'ın sosyolojik teorilerinden yola çıkarak, toplumun organik bir bütün olduğunu ve bireylerin bu bütünün parçası olarak hareket etmesi gerektiğini savunur. Milli ideoloji, bu bağlamda, toplumsal dayanışmayı sağlayan ve bireyleri ortak değerler etrafında birleştiren bir araçtır. Gökalp, milli ideolojinin sosyal kurumlar, eğitim ve kültür politikaları aracılığıyla yaygınlaştırılmasını önerir. Ona göre, milli kültürün ve değerlerin toplumun her kesimine ulaştırılması, milli birliğin ve dayanışmanın güçlenmesini sağlayacaktır (Parla, 2020, s. 95).

Gökalp, modernleşmeyi milli kimliğin inşasıyla uyumlu bir süreç olarak görür. Batı'nın bilim ve teknolojisinin benimsenmesi gerektiğini savunurken, milli kültürel değerlerin korunmasını da vurgular (Berkes, 2017, s. 345). "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" prensibi, bu dengenin sağlanması amacıyla ortaya konulmuştur (Gökalp, 2018a, s. 7). Niyazi Berkes, Gökalp'in modernleşme anlayışının, Batılılaşma ve milli kimlik arasındaki gerilimi azaltmaya yönelik bir çaba olduğunu belirtir (Berkes, 2017, s. 348). Bu yaklaşım, Türkiye'nin modernleşme sürecinde milli değerlerin korunarak ilerlemesini hedefler. Gökalp'in ideolojik yaklaşımları, Türk ulusal kimliğinin inşasında derin etkiler bırakmış ve Türkiye'nin modernleşme sürecine yön vermiştir. Dil, din, tarih ve kültür unsurlarının milli kimliğin temel bileşenleri olarak ele alınması, ulus-devlet inşası sürecinde belirleyici olmuştur. Gökalp'in fikirleri, günümüzde de Türk milliyetçiliği ve kimlik tartışmalarında önemli bir referans noktası olmaya devam etmektedir.

Kültürel Etkileşimler

Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğinin kurucu figürlerinden biri olarak, kültürel etkileşimlerin ve kimlik inşasının önemli bir temsilcisidir. Gökalp'in fikir dünyası, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş süreciyle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemini kapsayan dönüşüm atmosferinde şekillenmiş ve bu esnada hem Batı düşünce akımlarından hem de İslam kültürel mirasından önemli ölçüde esinlenmiştir. Gökalp, Türk kimliğini oluştururken, bu iki kültürel unsuru bir araya getirerek, Türk toplumunun modernleşme sürecinde bir sentez yaratmayı hedeflemiştir. Gökalp'in ideolojisi, Türkçülük düşüncesinin bir yansıması olarak, dil, tarih ve kültür gibi unsurları bir araya getirerek, Türk milletinin ortak bir kimlik etrafında birleşmesini teşvik etmiştir. Bu bağlamda, Gökalp, tarihsel kökenli kültürel mirası çağdaş bir bakış açısıyla yeniden düzenleyerek, Türk toplumunda güçlü bir ulusal bilinç inşa etmeyi hedeflemiştir. Onun

eserlerinde, Türk milletinin tarihsel başarıları, kültürel zenginlikleri ve dilin önemi vurgulanarak, bu unsurların toplumsal kimliğin inşasındaki rolü ele alınmıştır (Ercilsin, 2024, s. 22).

Gökalp, daha önce de belirtildiği üzere sosyolojik perspektifini Durkheim'ın görüşleri doğrultusunda geliştirmiştir. Durkheim'ın toplumsal yapı ve birey arasındaki ilişkiyi ele alışı, Gökalp'ın Türk toplumunu anlamak için geliştirdiği teorik çerçevede önemli bir yer tutmaktadır (Balcı, 2018, s. 11). Gökalp, birey ile toplum arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, Türk kimliğinin sosyal dinamikler üzerinden şekillendiğini savunmuştur. Bu yaklaşım, onun milliyetçilik anlayışının sosyolojik temellerini oluşturmuş ve Türk toplumunun modernleşme sürecinde önemli bir referans noktası haline gelmiştir (Gürsoy & Çapcıoğlu, 2006, s. 93). Gökalp'ın kültürel etkileşimleri, aynı zamanda eğitim alanında da kendini göstermiştir. Eğitimde Türk kimliğinin ve değerlerinin ön planda tutulması gerektiğini savunmuş, bu bağlamda ulusal bir eğitim sisteminin kurulmasını teşvik etmiştir. Gökalp, eğitim yoluyla genç nesillere Türk kültürünü ve değerlerini aşlamayı hedeflemiş, bu da onun milliyetçi ideolojisinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Ziya Gökalp'e göre kültür (hars), bir milletin tarihsel süreçte kendi toplumsal vicdanından (collective conscience) çıkararak ürettiği, ona özgü manevi değerler bütünüdür. Kültür, dil, din, ahlak, hukuk, estetik, gelenek-görenek, edebiyat, sanat, müzik, folklor ve benzeri tüm özgün unsurları kapsar. Bu yönüyle kültür, bir milleti diğer milletlerden ayıran, aktarılması güç ve yerel özellikler taşıyan bir "milli kimlik" kaynağıdır. Gökalp'e göre kültür, doğrudan o milletin içsel dinamiklerine dayanır ve dışarıdan kolay kolay aktarılmaz. Gökalp, kültürü (hars) "medeniyet" kavramından ayırır. Ona göre medeniyet, bütün insanlığa mal olmuş bilim, teknik ve felsefi birikimi ifade eder; yani evrensel ve paylaşılabilir. Kültür ise sadece o millete özgü değerleri içerdiği için ulusaldır. Bu ayırımda kültür, milletin karakterini belirleyen, onun bütün manevi varlığını şekillendiren temel unsurdur. Dolayısıyla kültür, milli ruhun, dilin, tarihin, toplumsal hafızanın ve ortak yaşantıların bir sentezi olarak, milletin sürekliliğini sağlar. Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" ve "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" gibi eserlerinde kültürün bu özgün konumu açıkça vurgulanır. Bu eserlerde kültür, milli kimliğin korunması ve geliştirilmesi için yaşamsal görülür; çünkü kültür, bir toplumu içten bütünleştiren manevi bir çimento gibidir. Gökalp'e göre, bir milletin modernleşmesi ancak medeniyet kazanımlarının öz kültür (hars) ile uyum içinde içselleştirilmesi sayesinde mümkün olabilir (Gökalp, 2018; Gökalp, 2018a; Heyd, 2023).

Ziya Gökalp'in düşünce sisteminde kültürel etkileşimler ve kültürel sentez önemli bir yer tutar. Gökalp, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok uluslu ve çok kültürlü yapısından hareketle, Türk milletinin modernleşme sürecinde kendi kültürel değerlerini koruyarak Batı medeniyetiyle

uyumlu bir şekilde ilerlemesi gerektiğini savunmuştur (Heyd, 2023, s. 88). Bu bağlamda, kültür (hars) ve medeniyet kavramlarını birbirinden ayırarak, milli kültürün korunması ve geliştirilmesi ile evrensel medeniyetin kazanımlarının benimsenmesi arasında bir denge kurulmasını önermiştir. Gökalp'in milliyetçilik teorisinde merkezi bir rol oynayan kültür ve medeniyet ayrımı, kültürel etkileşimlerin nasıl yönetilmesi gerektiğine dair bir çerçeve sunar. Ona göre, kültür (hars), bir milletin kendine özgü dilini, sanatını, geleneklerini, ahlaki ve estetik değerlerini içerir. Medeniyet ise bilim, teknoloji ve felsefe gibi evrensel nitelikteki unsurları kapsar (Gökalp, 2018, s. 21). Bu ayrım, Türk milletinin Batı'nın teknik ve bilimsel ilerlemelerini benimserken, kendi milli kültürel değerlerini koruması gerektiği fikrine dayanır. Gökalp, bu yaklaşımıyla kültürel etkileşimlerin milli kimliği zedeledikten, hatta zenginleştirerek nasıl gerçekleştirilebileceğine dair bir model sunar. Milli kültürün korunması, milletin kendine özgü karakterini ve dayanışmasını güçlendirirken, medeniyetin evrensel unsurlarının benimsenmesi, modernleşme ve kalkınma için gereklidir (Berkes, 2017, s. 353)

Ziya Gökalp, Türk milletinin Doğu ve Batı kültürlerinin olumlu yönlerini sentezleyerek kendine özgü bir medeniyet inşa edebileceğini savunur. Ona göre, Batı'nın bilimsel ve teknolojik ilerlemeleri, Türk toplumunun modernleşmesi için hayati öneme sahiptir. Ancak bu süreçte, milli kültürün özgün değerlerinin korunması ve geliştirilmesi esastır (Parla, 2020, s. 113). Gökalp'in bu düşüncesi, kültürel etkileşimlerin tek yönlü bir asimilasyon yerine, çift yönlü bir alışveriş şeklinde gerçekleşmesi gerektiğini ifade eder. Bu yaklaşım, Türk modernleşmesinin kendine özgü bir model olarak gelişmesine katkı sağlamıştır. Nitekim, Gökalp'in önerdiği kültürel sentez, milli kimliğin güçlenmesine ve kültürel zenginliğin artmasına hizmet etmiştir (Mardin, 2002, s. 303).

Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası olan etnik ve kültürel çeşitlilik, Gökalp'in milli birlik ve beraberlik anlayışında önemli bir faktördür. Gökalp, farklı etnik ve kültürel grupların Türk milli kimliği altında birleşebileceğini ve bu birleşmenin ortak bir kültür ve dil etrafında gerçekleşebileceğini düşünür (Gökalp, 2018, s. 36). Bu bağlamda, Türkçe'nin ortak dil olarak benimsenmesi ve milli eğitimin bu doğrultuda yapılandırılması gerektiğini savunur. Ancak, Gökalp'in bu yaklaşımı bazı eleştirilerle karşılaşmıştır. Bu eleştiriler, Gökalp'in milli kimlik tanımının etnik ve kültürel çeşitliliği yeterince dikkate almadığına yöneliktir (Feroz, 2012, s. 82). Buna karşın, Gökalp'in amacı, milli birliği ve dayanışmayı güçlendirmek için ortak bir kültürel kimlik oluşturmak olarak değerlendirilmiştir.

Dil ve tarih alanlarında yapılan reformlar, Gökalp'in önerileri doğrultusunda milli kimliğin güçlendirilmesi ve kültürel birliğin sağlanması amacıyla gerçekleştirilmiştir (Lewis, 1991, s. 251). Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun kurulması, milli kültürün araştırılması ve yaygınlaştırılması yönünde atılan adımlar onun dolaylı etkileri arasında sayılabilir. Bu

kurumlar, Türk dilinin sadeleştirilmesi, milli tarih bilincinin oluşturulması ve kültürel mirasın korunması için çalışmalar yapmışlardır. Gökalp'in kültür ve medeniyet ayrımına dayanan yaklaşımı, bu politikaların teorik temelini oluşturmuştur (Berkes, 2017, s. 355).

Gökalp, sanat ve edebiyatın milli kültürün ifade edilmesinde ve yaygınlaştırılmasında önemli bir araç olduğunu düşünür. Halk edebiyatı ve geleneksel sanatların yeniden canlandırılması ve modern formlarla birleştirilmesi gerektiğini savunur (Gökalp, 1991, s. 72). Bu yaklaşım, kültürel etkileşimlerin yaratıcı bir sentez yoluyla milli kimliği zenginleştirebileceğini gösterir. Gökalp'in şiirleri ve edebi eserleri, milli duyguları ve değerleri yansıtarak, toplumsal bilinç ve dayanışmanın artmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, edebiyatın eğitim ve kültür politikalarında kullanılmasını önererek, milli kimliğin genç nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır (Mardin, 1983, s. 210).

Gökalp, kültürel etkileşimlerin toplumsal dayanışmayı ve milli birliği güçlendirebileceğini savunur. Farklı kültürel unsurların ortak bir milli kültür içinde erimesi, toplumsal uyumun ve dayanışmanın artmasına katkıda bulunur (Parla, 2020, s. 118). Bu bağlamda, kültürel politikaların ve eğitim sisteminin bu hedefler doğrultusunda yapılandırılması gerektiğini belirtir. Gökalp'in bu yaklaşımı, yine Durkheim'ın toplumsal bütünlük ve kolektif bilinç kavramlarından pay almıştır. Toplumsal dayanışmanın güçlü olduğu bir milletin, dış etkilere karşı daha dirençli olacağı ve kalkınma sürecinde daha başarılı olacağı fikrini savunur.

Kesişim Noktaları: İdeoloji, Kimlik ve Kültürün Birleşimi

Gökalp'in düşünceleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında şekillenmiş, bu süreçte hem Batı hem de İslam kültüründen etkilenmiştir. Gökalp, Türk kimliğini oluştururken bu iki kültürel unsuru bir araya getirerek, Türk toplumunun modernleşme sürecinde bir sentez yaratmayı hedeflemiştir (Gürsoy & Çapcıoğlu, 2006, s. 94). Gökalp'in ideolojisi, Türkçülük düşüncesinin bir yansıması olarak, dil, tarih ve kültür gibi unsurları bir araya getirerek, Türk milletinin ortak bir kimlik etrafında birleşmesini teşvik etmiştir. Bu bağlamda, Gökalp, Türk toplumunun geçmişten gelen değerlerini modern bir çerçevede yeniden yorumlayarak, ulusal bir bilinç oluşturmayı amaçlamıştır (Gürsoy & Çapcıoğlu, 2006, s. 94). Onun eserlerinde, Türk milletinin tarihsel başarıları, kültürel zenginlikleri ve dilin önemi vurgulanarak, bu unsurların toplumsal kimliğin inşasındaki rolü ele alınmıştır (Altıntaş & Gölen, 2020, s. 440).

Gökalp, birey ile toplum arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, Türk kimliğinin sosyal dinamikler üzerinden şekillendiğini savunmuştur. Bu yaklaşım, onun milliyetçilik anlayışının sosyolojik temellerini oluşturmuş ve Türk toplumunun modernleşme sürecinde önemli bir

referans noktası haline gelmiştir (Nefes, 2017, s. 19). Gökalp'in kültürel etkileşimleri, eğitim alanında da kendini göstermiştir. Eğitimde Türk kimliğinin ve değerlerinin ön planda tutulması gerektiğini savunmuş, bu bağlamda ulusal bir eğitim sisteminin kurulmasını teşvik etmiştir. Gökalp, eğitim yoluyla genç nesillere Türk kültürünü ve değerlerini aşılama hedeflemiş, bu da onun milliyetçi ideolojisinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir (Altıntaş & Gölen, 2020, s. 440).

Ziya Gökalp'in düşünce dünyasında ideoloji, kimlik ve kültür kavramları birbirinden ayrılamaz bir bütün oluşturur. Bu üç kavramın kesişim noktaları, Türk milliyetçiliğinin oluşumunda ve Türk ulusal kimliğinin inşasında merkezi bir rol oynar. Gökalp, milli ideolojinin temellerini atarken, kültürel değerlerin ve kimlik unsurlarının nasıl bir araya getirilmesi gerektiğine dair özgün bir model sunmuştur (Parla, 2020, s. 123).

Gökalp, ideolojiyi bir milletin ortak inançları, değerleri ve amaçları olarak tanımlar. Ona göre, milli ideoloji, milli kültürün bir yansımasıdır ve bu ikisi birbirini besler (Gökalp, 2018, s. 24). Milli kültür (hars), bir milletin tarih boyunca biriktirdiği dil, edebiyat, sanat, gelenek ve göreneklerin toplamıdır. Gökalp, milli ideolojinin bu kültürel birikim üzerine inşa edilmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda, milli kültürün korunması ve geliştirilmesi, ideolojik hedeflerin gerçekleştirilmesi için esastır. Gökalp, milli kültürün modern eğitim, sanat ve edebiyat yoluyla yaygınlaştırılmasını önerir. Böylece, ideoloji ve kültür arasındaki kesişim, milli kimliğin güçlendirilmesine katkı sağlar.

Gökalp'e göre, milli kimlik, bireylerin kendilerini bir millete ait hissetmelerini sağlayan ortak değerler ve bilinçtir. Bu kimlik, ideolojik öğretiler ve milli kültür aracılığıyla şekillenir (Mardin, 2002, s. 310). Gökalp, milli ideolojinin, bireylerin milli kimliği benimsemelerinde ve milli bilinç kazanmalarında belirleyici olduğunu belirtir. Milli kimliğin inşasında dil, tarih ve din unsurları önemli rol oynar. Gökalp, Türkçe'nin sadeleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla milli kimliğin güçleneceğini düşünür (Gökalp, 2018, s. 48). Ayrıca, ortak bir tarih bilinci ve dini değerlerin milli kültürle uyumlu bir şekilde yorumlanması, kimlik ve ideoloji arasındaki etkileşimi pekiştirir.

Kültür ve kimlik, Gökalp'in düşüncesinde birbirini tamamlayan unsurlardır. Milli kültür, milli kimliğin temelini oluştururken, milli kimlik de kültürel değerlerin korunması ve aktarılması için bir çerçeve sunar (Parla, 2020, s. 128). Gökalp, kültürel değerlerin eğitim ve sanat yoluyla genç nesillere aktarılması gerektiğini vurgular. Bu süreçte, halk kültürü ve geleneksel sanatların yeniden canlandırılması önemlidir. Gökalp, halk edebiyatının ve müziğinin milli kimliğin ifadesinde güçlü araçlar olduğunu belirtir (Gökalp, 1991, s. 80). Böylece, kültür ve kimlik arasındaki kesişim, milli bilinç ve dayanışmanın artmasına katkıda bulunur.

Gökalp, ideoloji, kimlik ve kültürün kesişim noktalarını modernleşme süreciyle uyumlu hale getirmeye çalışır. Batı'nın bilim ve teknolojisinin benimsenmesi gerektiğini savunurken, milli kültürün ve kimliğin korunmasının önemini vurgular (Berkes, 2017, s. 360). Bu yaklaşım, modernleşme ile milli değerler arasındaki dengeyi kurmayı amaçlar. "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" prensibi, bu entegrasyonun bir ifadesidir (Gökalp, 2018a, s. 12). Gökalp, Türk milletinin kendi kültürel ve dini değerlerini koruyarak, çağdaş dünyaya uyum sağlayabileceğini düşünür. Bu prensip, ideoloji, kimlik ve kültürün modernleşme sürecinde nasıl birleşebileceğine dair bir model sunar.

İdeoloji, kimlik ve kültürün kesişim noktaları, toplumsal dayanışmanın ve milli birliğin güçlendirilmesinde etkilidir. Gökalp, bu üç unsurun bütünleşmesiyle bireylerin milli amaçlar doğrultusunda bir araya geleceğini ve toplumun güçlü bir yapı kazanacağını savunur. Bu yaklaşım, milli birlik ve beraberliğin sürdürülebilirliği için önemlidir. Toplumsal kurumlar, eğitim sistemi ve kültürel faaliyetler, bu bütünleşmenin sağlanmasında araç olarak kullanılır. Gökalp, milli ideolojinin ve kültürel değerlerin bu kurumlar aracılığıyla topluma yayılmasını önerir.

Sonuç

Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğinin teorik temellerini atarak, modern Türkiye'nin ideolojik ve kültürel yapısının şekillenmesinde kilit bir rol oynamıştır. Bu çalışmada, Gökalp'in ideoloji, kimlik ve kültür kavramlarını hangi açılardan ilişkilendirdiğini ve bu unsurların Türk milliyetçiliğinin teorik temellerinin oluşumuna nasıl katkıda bulunduğuna yönelik bir inceleme yapılmıştır. Gökalp'in düşünceleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yaşanan sosyal, siyasi ve kültürel dönüşümlerin bir yansımasıdır.

Gökalp'in milliyetçilik teorisi, milli kültürün (hars) korunması ve geliştirilmesi ile evrensel medeniyetin kazanımlarının benimsenmesi arasındaki denge üzerine kuruludur. Bu yaklaşım, Türk milletinin kendi kültürel değerlerini koruyarak Batı'nın bilim ve teknolojisini benimsemesi gerektiği fikrine dayanır. Bu bağlamda, ideoloji, kimlik ve kültür kavramları, Gökalp'in düşünce sisteminde birbirini tamamlayan ve güçlendiren unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır.

İdeoloji ve kimlik inşası süreçlerinde, Gökalp dil, din, tarih ve kültür unsurlarının bütüncül bir şekilde ele alınmasını savunmuştur. Milli kimliğin inşasında dilin birleştirici rolüne vurgu yapmış, Türkçe'nin sadeleştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, milli eğitim sisteminin bu değerleri genç nesillere aktarmada kritik bir öneme sahip olduğunu

ifade etmiştir. Din konusunda ise, İslamiyet'in milli kültürle uyumlu bir şekilde yorumlanmasını önererek, laiklik ve din arasındaki dengeyi sağlamaya çalışmıştır.

Kültürel etkileşimler konusunda, Gökalp'in kültür ve medeniyet ayrımı, Türk toplumunun modernleşme sürecinde milli kimliğini koruyarak evrensel değerlere uyum sağlamasını mümkün kılmıştır. Bu yaklaşım, Türk kültürünün özgünlüğünü ve sürekliliğini vurgularken, aynı zamanda modernleşme ve kalkınma hedeflerini desteklemiştir. Gökalp'in sanat ve edebiyatın milli kimliğin ifadesinde ve yaygınlaştırılmasında önemli bir araç olduğunu düşünmesi, kültürel politikaların şekillenmesinde etkili olmuştur.

Gökalp'in ideoloji, kimlik ve kültür arasındaki kesişim noktalarını ele alışı, Türk milliyetçiliğinin oluşumunda ve Türkiye'nin ulus-devlet inşa sürecinde belirleyici olmuştur. Onun düşünceleri, toplumsal dayanışma ve milli birliğin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamış, eğitim, dil ve kültür politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Gökalp'in fikirleri, Cumhuriyet dönemi reformlarının teorik temelini oluşturarak, Türkiye'nin modernleşme ve milli kimlik inşa süreçlerine yön vermiştir.

Bununla birlikte, Gökalp'in yaklaşımları eleştirilerden de muaf değildir. Özellikle etnik ve kültürel çeşitliliğin yeterince dikkate alınmadığı ve tek tip bir milli kimlik oluşturma çabası olarak görüldüğü yönünde eleştiriler mevcuttur. Bu eleştiriler, Gökalp'in milli birlik ve dayanışmayı sağlama hedefinin, farklı etnik ve kültürel grupların asimilasyonuna yol açabileceği endişesini taşımaktadır. Ancak, dönemin tarihi ve sosyal koşulları göz önüne alındığında, Gökalp'in amaçlarının ulus-devlet inşası ve milli birliğin sağlanması olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Altıntaş, İ. N., & Gölen, Z. (2020, 10 25). Ziya Gökalp'in Türkçülük Düşüncesinin Milli Tarih Ders Kitaplarına Yansımaları. *Turkish History Education Journal*, 9(2), s. 425-443.
- Balcı, M. (2018, 4 21). Some Remarks on Certain Keywords in Ziya Gökalp's Thought. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, 11, s. 1-14.
- Berkes, N. (2017). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bulut, B. (2021, 03 20). Ziya Gökalp'in Manzumelerinde Toplumsal Hafızanın İnşası Olarak Mitik Mekân. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*(23), s. 49-75.
- Doğanoğlu, M. (2016, 12 21). "Türkleşmek İslamlaşma Masırlaşmak"tan "Türkçülüğün Esasları"na Ziya Gökalp ve Ulus Tasavvuru. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(4), s. 1195-1210.
- Ercilsin, Y. (2024, 5 28). Ziya Gökalp'in Küçük Mecmua'daki Yazılarında Türk Ulusal Kimliğinin İlkeleri (1922-1923). *TAM Akademi Dergisi*, 3(1), s. 19-30.
- Feroz, A. (2012). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

- Georgeon, F. (1996). *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Gökalp, Z. (1973). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri 1*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gökalp, Z. (1991). *Türk Uygarlığı Tarihi*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Gökalp, Z. (2018). *Türkçülüğün Esasları*. 2018: Tutku Yayınevi.
- Gökalp, Z. (2018a). *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*. Ankara: Tutku Yayınevi.
- Gürsoy, Ş., & Çapcıoğlu, İ. (2006, 08 01). Bir Türk Düşünürü Olarak Ziya Gökalp: Hayatı, Kişiliği ve Düşünce Yapısı Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(2), s. 89-98.
- Heyd, U. (2023). *Türk Milliyetçiliğinin Temelleri, Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri*. (C. Meriç, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köker, L. (2000). *Modernleşme, Kemalizm ve demokrasi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Landau, J. M. (1999). *Pantürkizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Lewis, B. (1991). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (M. Kıratlı, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mardin, Ş. (1983). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2000). *Türkiye'de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2002). *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nefes, T. S. (2013, 5 14). Ziya Gökalp's Adaptation of Emile Durkheim's Sociology in his Formulation of the Modern Turkish Nation. *International Sociology*, 28(3), s. 335-350.
- Nefes, T. S. (2017, 10 9). The Sociological Foundations of Turkish. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(1), s. 15-30.
- Parla, T. (2020). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*. İstanbul: Metis Yayıncılık.